

**HRVATSKO-ARGENTINSKI ARHIVIST I POVJESNIČAR
INTERAMERIČKE I SVJETSKE REPUTACIJE
DR. ZLATKO TANODI**

"Nos honra presentar este *Festschrift* para un maestro y amigo dilecto (sc. Z. Tanodi - pr. K.Č.) de todos los archivistas americanos".

(Juan Carlos Torchia Estrada)

"Desde los principios repetia constantemente a los estudiantes, egresados, colaboradores: id a los archivos!"

(Z. Tanodi)



Dr. Zlatko Tanodi

Sretnom okolnošću što se među polaznicima Prvog arhivističkog tečaja u Cordobi (Argentina) 1974., u organizaciji dr. Z. Tanodija, našao i danas istaknuti peruanski arhivist i stipendist OEA-e Cesar Gutiérrez Muñoz, glas o hrvatskom povjesničaru i arhivistu Z. Tanodiju odjeknuo je u arhivističkom svijetu još za života. Direktor Estrada vidi tu Gutiérreza Muñozu u ulozi promotora osjećaja svih onih kojima je poznat sudbinski hirovit i doslovce pustolovan životni put dr. Z. Tanodija.

U svom nadahnutom predgovoru knjizi *De archivistas y archivistas. Homenaje a Aurelio Tanodi* (Washington 1987), direktor Estrada raspoznaje neke mističke elemente u 30-godišnjem arhivističkom radu Z. Tanodija na južnoameričkom kontinentu. Estrada kao predvodnik visoke interameričke arhivističke ustanove (Departamento de Asuntos Culturales de la Organización de los Estados Americanos) osjeća se pozvanim da

iskaže i oda svu dužnu počast hrvatskom arhivističkom pregaocu za duboko zaoranu njivu argentinskog arhivstva. Netočno bi bilo kazati da je argentinska arhivistička djelatnost prije Tanodijeva dolaska bila pusta i neorana ledina. No, zato je točno i poželjno istaći da je argentinska arhivistička praksa i teorija dobila u osobi Z. Tanodija marnog djelatnika: kvalificiranog stručnjaka, vrsnog organizatora, temeljitog i strpljivog pedagoga.

Spomenuta Muñozova inicijativa i ovakvo Estradino vrednovanje Tanodijeva rada i imena već su svojevrsan *Festschrift* koji izravno prethodi korpusu refleksija što su ih na stranicama *Homenaje*-a prinijeli istaknuti autoriteti u arhivistici, kao što su primjerice Charles Kecskemeti, Elio Lodolini, Bernard Weilbrenner i dr. Među njima je i kćerka Z. Tanodija, Branka Maria Tanodi de Chiapero.

Vjernije životopisno izvješće (semblanza) o Z. Tanodiju nitko nije mogao bolje dati od njega. Time se Cesar Gutiérrez Muñoz zapravo i rukovodio kad je zamolio Tanodija da za *Mundo Archivistico* (br. 19, rujan 1984, Lima) priredi autobiografsku crticu. Tanodi se odazvao Muñozovu pozivu i u obliku pisma obznanio svojim prijateljima, kolegama i učenicima o svom iskustvu kao arhivista. Odgoneći od sebe svaku laskavu primisao, i Tanodi je istakao Muñozovu vrsnoću i darovitost u arhivističkim pitanjima, ali isto tako svaljujući na nj svu krivicu što će mnogi čitati to pismo. Tanodi ne krije svoju snažno izraženu introvertiranost u kojoj se nerado odlučuje bilo pisati bilo govoriti o sebi. No, Cesarova molba da se tomu ipak odazove u povodu svoje 70. obljetnice života, bila je jača od njegove introvertiranosti.

Godine naukovanja i intelektualno svjetonazorne zriobe

Ne smatrajući za ovu svrhu značajnijim razdoblje svoga djetinjstva, tek će se vrlo uopćeno izraziti o svom odrastanju u liberalnoj građanskoj sredini s kršćanskom tradicijom, ali ne i izraženijim životom po vjeri. Tanodi se tako u svom autobiografskom pismu odmah prenosi u godine svoga srednjoškolskog naukovanja u mirnom i provincijskom Varaždinu. Svakodnevno pogledom zastaje pred bogatim municipalnim arhivom, tim živim znamenom drevne i bogate varaždinske historijske tradicije. Kad k tome zaredaju svakodnevni doticaji s prof. Adolfom Wissertom, mladom Z. Tanodiju neće biti teško profesionalno se odrediti. Bit će to dakle izravno nagovorom prof. A. Wisserta koji će već prije njegova odlaska na studij u Zagreb, imati s nadobudnim i darovitim mladim Varaždincom konkretne i dalekosežne planove: preporučiti ga u Varaždinski arhiv, a s vremenom privoliti za istraživanje povijesti grada Varaždina.

Po vlastitu priznanju, posljednje tri godine u srednjoškolskom internatu dijelom su protekle u intelektualno-svjetonazornoj zriobi. Muče ga temeljna filozofska pitanja, salijeću skeptičke nedoumice, tražeći i ne nalazeći istinu o tome: Tko sam, što sam i kamo ću? Liberalizam profesora i horizonti individualne slobode u tome su mu samo odmagali. Dvojba o svemu sustavno je zastirala istinu. Odatle se zapravo vriježilo i raspružalo korijenje kasnije introvertiranosti.

Smiraj vlastitog egzistencijalnog nemira najmanje je nalazio u vrenju studenata na Sveučilištu. Više su ga zadovoljavali odgovori otaca isusovaca među kojima se rado kretao i postao članom njihove akademske marijanske kongregacije. Istina, sloboda i praštanje prožimali su svaku žilicu njegova bića. Zagovara istinu koja ga jedino može osloboditi, praštajući u svojoj pravednosti, ljubavi i snošljivosti prema svima.

Za trajanja studija povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1933-1937) posebice se zbližio s profesorom Mihom Baradom (o profesoru M. Baradi usp. S. Antoljak, Miho Barada, Arhivski vjesnik, sv. XXXIV, Zagreb 1990., str. 95-110) na katedri za pomoćne povijesne znanosti: latinsku paleografiju, diplomatiku i kronologiju, te za hrvatsku srednjovjekovnu povijest.

Rad u "važnom arhivu"

Po završetku studija, zaposlio se u Gradskom arhivu u Varaždinu, u Odjelu za srednjovjekovne dokumente. Transkribira i objavljuje. Usput drži nastavu u franjevačkoj gimnaziji.

Zlatku Tanodiju, s potvrđenom stručnošću i kvalificiranim znanjem, otvaraju se najzad 1940. vrata jedne šire i zahtjevnije radno-intelektualne sredine, kakva je njemu zapravo i priličila: vrata Nacionalnog arhiva Hrvatske u Zagrebu. Prije Tanodija ušla je u "taj važni arhiv" (*este importante archivo*) Baradina iskaznica s čvrstim preporukama za Tanodija. Mijenja dakle arhiv, ali i dalje radi na istim poslovima: srednjovjekovnim dokumentima. Nalazi svejedno vremena za opće poslove. Vrtlog svjetskog rata nije ga ipak bliže k sebi povukao, te se mogao posvetiti produbljivanju znanja iz arhivistike, paleografije i diplomatike. Uz to inspiciira po arhivima širom Hrvatske. U međuvremenu doktorira iz povijesti.

Potkraj rata (1944) M. Barada ni časa nije bio u nedoumici koga predložiti za svoga nasljednika na katedri za pomoćne povijesne znanosti. Bila je to još jedna javna potvrda Tanodijeve stručnosti s prave strane. Tanodi već ima plan i program što i kako raditi: građivo proširiti izučavanjima iz arhivistike. Sve je išlo u redu. S vlastima Fakulteta nije bilo problema. No, posrijedi je bilo nešto drugo. Odjednom je prokrvario na mjestu na kojem je oduvijek bio ranjiv. Nastupom treće diktature, pobjao se za svoju slobodu (*tras dos tipos de dictaduras anteriores, su sumó el tercero*).

Doskora se odlučuje na krucijalan životni korak, a da tome zapravo nije prethodio konkretan i neposredan povod: iseliti se iz domovine i što prije pripremiti dolazak supruge i kćerke. Nije dakle pobjegao pred batinama ili samicom nego pred političko-ideološkom isključivošću koja se poput more slegla na Tanodijevu duboko razvijenu i visoko izraženu individualnost.

Bezgrešnik u zatvoru i umnik u ludnici

Odluka je pala da to bude već jedne hladne noći u studenome 1945. Nada u skorašnji život u slobodi i demokraciji nadjačala je strah od

pogibli po život pri prijelazu austrijske granice. Tu je nadu opet, po vlastitim riječima, krijepila čvrsta i postojana vjera koja ga je snažila dok je posrtao od udaraca neizvjesnosti i više sile.

Dopanio je ipak zatvora zbog ilegalnog prijelaza granice. Sve je nasreću zakratko trajalo da bi se domalo našao u Grazu gdje su engleske okupacijske snage imale logor za studente izbjeglice iz istočnih zemalja.

Uza sve neprilike, uspijeva se upisati na Pravni fakultet Sveučilišta u Grazu. Pažnju i interes mu prije svega pobuđuje uvod u pravo, te municipalno pravo srednjega vijeka. No, svejedno neće imati mira dok na Filozofskom fakultetu ne upozna katedru za paleografiju. Isto tako izgara od želje da konačno vidi i upozna Zemaljski arhiv Štajerske, o kojem je ranije toliko čuo. Odškrinula su mu se tako vrata za nastavak rada na istraživanju srednjovjekovnih dokumenata.

Tanodi se međutim ne zaustavlja na spomenutom arhivu. Nastavlja s posjetima i drugih austrijskih arhiva. U Grazu mu se također rodila ideja da prikupi dokumente u svezi s hrvatskim izbjeglicama. Ne ostaje na ideji nego formira arhiv hrvatskih iseljenika. Odlazi u Salzburg gdje se upoznaje s jednim ocem franjevcem koji je bio profesor na franjevačkom učilištu u Varaždinu. Izlaže mu svoju ideju u svezi s arhivom, te kod varaždinskog franjevca nailazi na punu podršku. Franjevac mu je predložio zaposlenje u Nadbiskupskom arhivu u kojem je nedostajalo istraživačkog kadra, prvenstveno za srednjovjekovne isprave.

Put ga je nanio k još jednom franjevcu koji će mu biti spona do trećeg, jednoga od najčuvenijih hrvatskih franjevaca: dr. fra Karla Balića, mariologa i eksperta u skotističkoj filozofiji. Franjevac koji će Tanodija neizravno uputiti Karlu Baliću, smatrao je da Tanodi može biti od ne male koristi na papinskom Sveučilištu Antonianum na kojem je K. Balić bio rektor.

Tako Tanodiju predstoji ponovan ilegalan prijelaz granice, ovaj put austrijsko-talijanske. Već je i dosad Tanodijev životni put ispresijecan neočekivanim raskrižjima, posut mučnim odlukama, usponima i padovima. Neće se stoga jedne hladne noći u veljači 1947. dati pokolebati prijelazom preko ledenih snježnih visina Brennera. Pri ruci mu se našao neki dobri tirolski redovnik.

Tako se Tanodi najzad sretno obreo u Vječnom Gradu. Domalo s K. Balićem sklapa ugovor o izradi kataloga za biblioteku koju je Sveučilište otkupilo od nekog talijanskog lingvиста. Sadržavala je napretek knjiga na slavenskim jezicima. Gotovo istodobno pomaže Baliću u transkripciji fotokopija nekih kodeksa iz 13. stoljeća. Nalazi pri svemu toliko vremena da nastavne 1947/48. godine pohada predavanja iz arhivistike u Vatikanskom tajnom arhivu, te bibliotekologiju u Vatikanskoj apostolskoj biblioteci.

Nakon što je završio posao s povjerenim katalogiziranjem otkupljene biblioteke, dao se po rimskim bibliotekama na istraživanje o odjecima revolucije g. 1848. u Hrvatskoj. U to vrijeme se naime komemorirala 100. obljetnica velike revolucije u Hrvatskoj. Tanodi se također u to uključio, te i knjigu o tome priredio, ali je u nedostatku sredstava nije uspio tiskati.

Ni u Rimu nije zaboravio na svoju ideju iz Graza. Poznanicima u Rimu također je naime izložio ideju o osnutku arhiva za hrvatsku emigraciju. Ideja je bila dobro primljena, no za njezinu konkretnu provedbu nije bilo sredstava.

Balić se zauzeo da Tanodija u Rimu zadrži kao stručnjaka za isprave koje stoje u svezi sa slavenskim narodima u Vatikanskom tajnom arhivu ili u Franjevačkom arhivu, no nije uspio u svojoj namjeri. Još jednom je tako na ispitu Tanodijeva odlučnost i zrelost. Još jednom su se zalupila vrata pred Tanodijem, ostajući tako i on i njegova obitelj bez osnovnih sredstava za život. Još jednom se najzad i po posljednji put našao pred svojim velikim životnim raskrižjem. Ovaj put se trebao udaljiti ne samo od Hrvatske nego i Europe, te poći u daleku i njemu sasvim nepoznatu Argentinu.

Iz Rima se zaputio u Grugliasco, u blizini Torina gdje se jedan dio umobolnice koristio za izbjeglice u prebacivanju za Ameriku preko Genove. Tu završava njegovo izbjegličko hodočašće po Europi. Počelo je dakle u jednom austrijskom zatvoru, a završilo u jednoj talijanskoj ludnici. Kada, za to zamoljen, bude pisao svoje autobiografsko izvješće, Italiju će staviti na prvo mjesto kao zemlju u kojoj je stekao novo životno iskustvo. Tu se, po vlastitim riječima, približio latinskom mentalitetu koji ga je impresionirao svojom intuicijom, agilnošću, ljudskom toplinom. Sve će mu to dobro doći za bolju prilagodbu u argentinskom, latinskoameričkom ambijentu. Kao čovjeku slavenskog podrijetla, ponešto sklonom malodušju i plahom, ali ne bez energije i odlučnosti, nešto manje je odgovarao njemački mentalitet s kojim će se pobliže upoznati kod nekih profesora njemačkog podrijetla, te za boravka u Austriji. Napušta Italiju, kaže, u novoj boli za onim što je ostavljao, ali zato s novom nadom u budućnost.

No, ako je Argentina bila nepoznata Tanodiju, zato nisu Argentinini bili nepoznati Hrvati. Bila je ona naime mnogo prije Tanodija političko i socijalno utočište za velike kontingente Hrvata. Tako će najzad Tanodi u kolovozu 1948. s vojnim transportnim brodom za prijevoz sjevernoameričkih trupa, koji je stavljen na raspolaganje Crvenom križu, doploviti do svoje "druge domovine", točnije u Buenos Aires.

Ni na latinskoameričkom tlu ne zamire u njemu stara ideja o osnutku arhiva za staru hrvatsku emigraciju koje nije nedostajalo u Argentini, Čileu i Sjedinjenim Državama. Besparica mu je dakako vjerna suputnica i pratilja, ukoliko još nije bilo na vidiku stalnog zaposlenja. Tračak nade ulio mu je dolazak fra K. Balića u Buenos Aires potkraj 1948. da bi organizirao veliki mariološki kongres. Uskoro je Balić došao u doticaj i razgovarao s ministrom prosvjete Ivaniševićem, Hrvatom iz Dalmacije. Obećao mu je Ivanišević da će među trojicom ili četvoricom profesora koje treba zaposliti, biti i on. Ivanišević međutim zaboravlja na svoje obećanje. Nastojao je Tanodi da se poveže s Glavnim nacionalnim arhivom (*Archivo General de la Nación*), zatim katedrom za povijest na Sveučilištu, te Nacionalnom i drugim bibliotekama. Nailazio je svuda na isti odgovor: "*Lo lamentamos*". (Žao nam je)

Od tekstilnog radnika do jedinog profesora paleografije i diplomatike u Argentini

Zbog toga mu je valjalo još upornije potražiti bilo kakvo zaposlenje. Vjerojatno nikad nije mislio da će pohađati tečaj iz osnova računovodstva. Pohadao ga je naime na Akademiji Pitman u Buenos Airesu. Duskora mu pođe za rukom dobiti zaposlenje u jednoj tvornici tekstila kao radnik. Danomice nadnijet osam sati nad svojim strojem, morao je iskopčati svaku misao koja se nije ticala tog stroja, a naprotiv ukopčati i usredotočiti pažnju na rad stroja. Njegov mozak koji je naprosto bio zaražen (*contaminado*) naukovanjem i idejama, nije mogao podnijeti te njemu neprimjerene napore. Odlučio se napustiti ne samo tvornicu nego i lučku prijestolnicu. Odlazi u Comodore Rivadaviu gdje je trebalo fizičke i administrativne radne snage. Zapošljava se u jednom građevinskom poduzeću kao nekakav predradnik ili činovnik na gradilištu. Uputili su ga domalo na jug Patagonije, koji je bio na zlu glasu po pustoši i negostoljubivu podneblju. Ali, to ga nije ozbiljnije zabrinjavalo. Kalendar je pokazivao mjesec studeni 1949.

Snalazljiv, prodoran i odlučan kakav je već bio, pošlo mu je za rukom povezati se s Višim institutom za izučavanje Patagonije (*Instituto Superior de Estudios Patagónicos*). Upravitelj Instituta, dr. Federico Escalada, inače liječnik i antropolog među urođenicima u Patagoniji, dao mu je reprodukciju indijanske naseobine, sa zemljištem Indijanaca. Na tom je zemljištu Juan de Garay dao 1580. podići grad Buenos Aires. Tanodi je proučio tu naseobinu i o njoj napisao jedan članak koji će iz temelja zakrenuti njegovom sudbinom. U Comodoru Rivadavii još jednom izlazi na vidjelo svojom ne jednom zapretanom idejom koja je u međuvremenu doživjela znatniju preobrazbu. Priopćava naime svoju ideju o stvaranju arhiva sa značajkama pohranilišta dokumenata od povijesnog značenja, arhiva koji bi također objedinjavao audiovizualnu građu koja bi nastajala na temelju sastanaka s poznatim i običnim ljudima, ali zbog udaljenosti nije mu to pošlo za rukom.

Došao je dan kada je Z. Tanodi dobio argentinsko državljanstvo. Na jednoj od svojih samotničkih šetnji po sušnim prostranstvima Patagonije prignuo se i poljubio tlo zemlje koja mu se dotad, iskreno govoreći, nije pokazala suviše gostoljubivom. Taj će cjelov, po vlastitim riječima, ponijeti dalje u život kao znamen duhovne vjeridbe sa svojom novousvojenom domovinom (*con mi nueva patria adoptiva, libre y emotivamente aceptada*). Ranijim naukovanjem usaden latinski mentalitet pomoći će mu u boljem razumijevanju španjolske tradicije u tom dijelu južnoameričkog kontinenta. Tanodi se osjećao sinom dviju domovina, koliko god je bio i ostao vjeran rodnoj domovini.

U međuvremenu, na drugom kraju Argentine, u Cordobi, dr. Carlos A. Luque Colombres, uspio je unijeti paleografiju i diplomatiku u program studija na katedri za povijest tamošnjeg Fakulteta za filozofiju, klasične jezike i književnost (*Facultad de Filosofía y Humanidades*) na Nacionalnom sveučilištu. Dr. Colombres je kao dekan Fakulteta bezuspješno tragao za profesorom koji bi se prihvatio mjesta voditelja katedre za dvije

novouvedene discipline pomoćnih povijesnih znanosti. Nailaskom na Tanodija i poblizim upoznavanjem s njim dobrano je laknulo i jednome i drugome: prvome zbog toga što je najzad mogao popuniti prazninu na novoosnovanoj katedri, a drugome što je konačno došao do željenog i pravog radnog mjesta. Napokon mu je svanulo. Bilo je to u lipnju 1953. kada dolazi na čuveno Sveučilište u Cordobi. Uskoro izlazi na glas kao jedini profesor paleografije i diplomatike u Argentini. Doživjet će sve to kao zagrljaj s uglednom ustanovom. Kako vidimo, Tanodi u presudnim trenucima cjeliva i grli svoju drugu domovinu Argentinu. Dozreo je također trenutak da mu iz Zagreba stigne obitelj. Tako je otpočela treća i posljednja faza njegova životnog i radnog vijeka.

Organizator i promotor arhivističke struke u Argentini

Tanodi zatim piše da je u Cordobi pustio korijenje (*Eché raíces en Cordoba*). Obitavalište mu je bilo u vlasništvu Sveučilišta. Od 1956. predaje i srednjovjekovnu povijest. Više godina predavat će i Uvod u povijesne znanosti (*Introducion a los Estudios Historricos*). U tim njegovim nastojanjima, posebice oko provedbe zadataka iz arhivistike, punu su mu podršku pružili dr. Ceferino Garzon Maceda, direktor Instituta za amerikanološka istraživanja (*Instituto de Estudios Americanistas*) i prof. Adelmo Montenegro, dekan Filozofskog fakulteta.

Svoj nastavno-istraživački rad zamislio je u tri pravca: rad s učenicima, pripremni rad s nastavniceima i najzad ono što mu je oduvijek posebice ležalo na srcu, tj. vlastiti istraživački rad kao i rad s mladim ljudima na tom strasnom polju.

Dr. Z. Tanodi je čovjek koji ničemu ne pristupa i ništa ne radi nasumce. Tako je već 1954. razradio program za sustavno upoznavanje arhiva. Do njega u međuvremenu stižu izvješća o nekim nedostacima u bogatim cordobskim arhivima. Uz pomoć nekolicine mladih kadrova postavio je dijagnozu postojeće situacije u najvažnijim arhivima u zemlji. Uočljiv je prije svega bio nedostatak stručno osposobljenog osoblja.

Logično je dakle bilo što mu se javila ideja o potrebi otvaranja arhivističke škole. Do njezina otvaranja dolazi već 1959. na Filozofskom fakultetu. Kao njezin utemeljitelj i prvi upravitelj, tu je Školu Tanodi zamislio kao institut. Osim kao učilište, Škola je imala funkcionirati i kao centar za istraživanje, savjetovanje i koordinaciju rada i djelovanja na području arhivstva. Budući da je bila jedina u zemlji, bila je dakako u funkciji osposobljavanja kadrova za potrebe cijele zemlje, sve dok nisu utemeljene i druge, posebice u Buenos Airesu.

Kraj sveg dobro programiranog i upornog rada, nije se dalo sve provesti. U nedostatku ekonomskih sredstava nedostajalo je i stipendista. Mnoge su namjere pale u vodu. Novih katedara nije bilo u očekivanom broju. Nešto bolje je stvar stajala s Arhivističkim danima (*Jornadas*) koji su prvi put organizirani 1959, a drugi 1969. Tanodi je držao da ih je potrebno održavati svake 2 godine. Tako su treći održani 1971. u Buenos Airesu. No, između trećih i četvrtih interval je potrajao punih 13 godina.

Tanodi se također živo zauzimao da se po raznim argentinskim gradovima održavaju jednotjedni tečajevi. Plod njegovih poticaja su i brojna savjetovanja, objavljene knjige, monografije i članci.

Godine 1960. profesor Federico Fino, inače visoki dužnosnik u UNESCO-u u Parizu, povezo ga je s tom međunarodnom ustanovom, a dr. Charles Kecskemeti s Međunarodnim vijećem za arhive (*Consejo Internacional de Archivos*), dok ga je dr. Theodor Schellenberg, za trajanja Prvog međunarodnog skupa o arhivima 1961. (*Primera Reunión Interamericana sobre Archivos en 1961*), povezo s brojnim kolegama i latinskoameričkim institucijama, te s Komitetom za arhive Sveameričkog instituta za zemljopis i povijest (*Instituto Panamericano de Geografía e Historia*).

Arhivistička djelatnost u Cordobi dobiva novu dimenziju osnivanjem Međuameričkog centra za osnivanje arhiva (*Centro Interamericano de Formacion de Archivos*) da bi doskora postao Centro Interamericano de Desarrollo de Archivos (Međunarodni centar za razvoj arhiva). Inicijativa pripada tadašnjem direktoru Odjela za kulturne poslove OEA-e dr. Javieru Malagonu Barcelou.

Na Interameričkom tehničkom skupu za arhive (*Reunión Interamericana Técnica de Archivos, 1972*) Arhivistička škola u Cordobi određena je za sjedište naprijed navedenog Centra, gdje su se tiskala nastavna pomagala za godišnje tečajeve, periodične kratke tečajeve, za savjetovanja i bibliografsku produkciju koja je bila koliko oskudna toliko i neophodna.

Nova zaduženja oko vođenja CIDA-e od 1972. primorala su Tanodija da skрати vrijeme što ga je posvećivao svom omiljenom istraživačkom radu. Valjalo je tako olakšati rad drugima po argentinskim i latinskoameričkim arhivima.

Nanizala se tako 31 godina Tanodijeva rada za katedrama, 25 u vođenju Arhivističke škole i 12 u CIDA-i. Tanodi je svjestan svog trnovitog puta, ali isto tako svojih sjajnih rezultata, radosti i zadovoljstava (*Hubo luminosas éxitos, alegrías y satisfacciones*). On danas računa na punu podršku odozdo i odozgo. Tu je čitava plejada bivših učenika od kojih su mu neki dobri nastavnici i suradnici, te prijatelji i članovi velike arhivističke obitelji.

Tanodi je često putovao. Izbivao je iz Cordobe, a počeo je i iz Argentine. Održava kratke tečajeve i predavanja, pruža savjete i aktivno sudjeluje na brojnim skupovima. Objavljuje svoje i tuđe radove i publikacije.

Pred svojim učenicima osjećao se poput oca koji je žalostan ako bi ih nehotice uvrijedio ili kad ih je morao rušiti na ispitima. Riječima i ponašanjem dr. Tanodi je svojim učenicima i suradnicima preporučao put ustrajanja u sustavnom radu, unatoč svemu. Htio ih je pod svaku cijenu uvjeriti da se k postignućima uspinje stepenicama neuspjeha. Bilo je međutim i mnogo većih neugodnosti od tih. Mnogo je žalosniji znao biti kad je nailazio na nerazumijevanje i nedostatak oslonca kod drugih, prije svega kolega i suradnika. Do toga je moralo doći, budući da se, primjerice, 20 puta smijenio dekan Filozofskog fakulteta. Bilo ih je svih boja i stijegova. Jednom je tako gotovo ostao bez radnog mjesta. Iz sigurnosti se prijavio kao kaligrafski vještak u pravosuđu. Drugi put je

prijetilo da se CIDA premjesti iz Cordobe. Definitivan potpis sporazuma između argentinske vlade i OEA-e kasnio je 4 godine, 7 mjeseci i 2 dana. CIDA je preživjela odlučnim zauzimanjem direktora i stručnjaka u Odjelu OEA-e.

Pisano djelo Zlatka Tanodija

U najuži krug onih kojima ima na poseban način zahvaliti za pomoć i uspjeh u svom radu, stavlja svoju suprugu. No, za potpuniju sliku djela doktora Z. Tanodija pobrinula se njegova kćerka Branka Marija Tanodi de Chiapero koja je priredila preglednu bibliografiju radova svoga oca. Opsegнула je dakako od najstarijeg njegova rada iz 1939. ("Najstariji dokument varaždinske povijesti", Hrvatsko jedinstvo 78, Varaždin) do triju radova iz 1987. Četrdeset neizdanih radova (*Escritos sin publicar*) dopunjuju Tanodijevu bibliografiju od 155 bibliografskih jedinica, u kojoj se može naći raznovrsnog i tematski bogatog štiva s područja povijesti i njezinih pomoćnih znanosti. Svojom raspravom o Zlatnoj buli (doktorska dizertacija) ostavit će najljepši trag ili sjećanje na negdašnju radnu sredinu i ustanovu u kojoj se Bula čuva. Šteta je da Arhiv Hrvatske nema u svojoj knjižnici (izuzev jednog) posebne otiske Tanodijevih značajnijih radova, koje primjerice ima Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu (35 bibliografskih jedinica).

Zamjetna je u prvim radovima Tanodijeva zaokupljenost poviješću grada Varaždina. Neće Tanodi posvema zapustiti teme iz hrvatske povijesti ni kad se na tisuće milja udalji od hrvatske obale. Ali, novi poslovi nametnut će sami od sebe i nove teme Tanodijevih razmišljanja i pisanih radova. Rezultat toga su i brojni Tanodijevi radovi rasuti po europskim i američkim arhivističkim časopisima. No, Tanodi je svojom pisanom riječju najnazočniji u Cordobi. Čitaju ga međutim i u Parizu, Washingtonu, Mexicu, Limi, Santiagu de Chileu, Buenos Airesu, Kölnu, Beču, itd.

Svojim osjećajima i odnosom prema životu dr. Z. Tanodi spada među one ljude koji se osjećaju vječno mladima. Kad je navršio 70 godina života (1984), držao je da ulazi u svoju treću mladost (*He entrado en mi tercera juventud*). Ocijenio je sve to tek kao neko značajnije događanje oko sebe. Ta, koliko samo Bog ima godina, a još nije ostario (*¿Cuántos años tiene Dios y todavía no es viejo!*).

Priredio prema:

1. Juan Carlos Torchia Estrada, "Presentación" knjizi *De Archivos y Archivistas. Homenaje a Aurelio Tanodi*, Washington, D. C., 1987, str. 7-8.
2. Zlatko (Aurelio) Tanodi, "Semblanza de Aurelio Tanodi" (autobiografsko pismo), *De Archivos y Archivistas*, str. 9-15.
3. Zlatko Tanodi, "Poviest i njene pomoćne nauke", *Hrvatski godišnjak*, Zagreb 1945, str. 165-170.
4. Branka Marija Tanodi de Chiapero, "Bibliografía de Aurelio Tanodi", *Anuario Interamericano de Archivos*, vol. XIII, Cordoba 1989, str. 227-252.

5. Blažeković Milan, "De Archivos y Archivistas - Homenaje a Aurelio Tanodi", *Studia croatica*, XXIX, Buenos Aires, 1988, str. 133-136.

Krešimir Čvrljak

ARHIVSKI UDŽBENICI ODNOSNO PRIRUČNICI NA SLAVENSKIM JEZICIMA

U zemljama slavenskog jezičnog područja već su prije drugog svjetskog rata postojali, manje ili više brojni arhivi. Arhivistička znanost razvijala se praktičnim radom u arhivima. Uzroke za to, što se nije pokazala veća potreba za teoretskim razmišljanjima, treba među ostalim tražiti u tome što je bilo vrlo malo zaposlenih u arhivima, pa nije bilo potrebe za nekom većom jednoobraznošću u radu. U knjižnicama starijih arhiva spomenutih država, nalazimo i danas stručnu literaturu na njemačkom, talijanskom, francuskom i engleskom jeziku iz onih vremena, a kojom su se pomagali u radu.¹ Na slavenskim pak jezicima među prvima je svakako djelo Kazimierza Konarskija s naslovom *Nowozytna archiwistyka polska i jej zadania* (Suvremena poljska arhivistika i njeni zadaci), Varšava 1929. u izdanju tamošnjeg Državnog arhiva. Ostale države nisu se maknule dalje od nacrtu. Spomenuto ime za struku, što izvire iz francuskog *l'archivistique* koristilo se u svim slavenskim jezicima osim u ruskom i bugarskom.

Posve svojim putem kretala se struka u Sovjetskom Savezu što je bilo posljedica novog društvenog sustava. Tamo poznajemo pojam "državni arhivski fond", to je ukupnost sveukupne državne arhivske građe, što predstavlja većinu arhivske građe uopće, uključivo s građom iz djelokruga privrede. Čitavom državnom arhivskom građom upravlja se centralistički na različitim razinama, u skladu s državnom strukturom. U tu svrhu ustanovili su Centralnu arhivsku upravu Sovjetskog Saveza (1929), koju su 1938. godine preimenovali u Glavnu arhivsku upravu koja je imala, odnosno ima podređene arhivske uprave u republikama. I arhivska stručna literatura morala je računati s ideološkim zahtjevima sovjetskog sistema, a to je, u pravilu uopće bio i uvjet za njeno objavljivanje.

Nakon drugog svjetskog rata sovjetski se politički sustav proširio na sve slavenske države, a to je značilo i širenje sovjetskih načela i na arhivsko područje. Negdje prije, a negdje kasnije bio je manje ili više prekinut kontinuitet s predratnim razvitkom. Do krajnosti su bili ograničeni doticaji sa zapadnoevropskim arhivima. U nekim državama više, a u drugima manje arhivi su se uspjeli obraniti od izraženog miješanja politike u struku. Potreba za stručnom literaturom bila je sve izraženija, u većoj mjeri nego u zapadnim državama, jer su arhivi tada počeli preuzimati vrlo mladu građu koja je s političkim prevratom postala za nove državne organe, poduzeća i

¹ Adolf Brenneke - Wolfgang Leesch, *Archivkunde*, Leipzig 1953, 257-287.